
біотичних угруповань для встановлення буферних зон і відновлювальних територій, здійснювати структурно-біологічний моніторинг, прогнозувати можливі зміни, використовувати елементи екомережі для розвитку різних видів екологічного туризму, запроваджувати традиційне природокористування. Все це потребує подальших досліджень, які дозволять в дійсності створити ефективну екологічну мережу району, здійснювати відновлення (частково) деградованих ландшафтів та сприяти збалансованому природокористуванню й охороні природи.

Література:

1. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. К.: Вид-во Мінекобезпеки України, 1998. 52 с.

2. Екологічна мережа Центрального Придніпров'я / М.І. Башенко, О.Ф. Гончар, В.В. Лавров, С.І. Дерій [Монографія]. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2009 386 с.

3. Мовчан Я.І. Екомережа як інноваційний інструмент впровадження елементів екологічно збалансованого розвитку. Екологічний вісник. 2007. № 5. С. 10–12.

4. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація). Монографія. Тернопіль: «Підручники і посібники», 2009. 320 с.

5. Царик П.Л. Регіональна екомережа: географічні аспекти формування і розвитку. Тернопіль, 2005. 186 с.

6. Природоохоронне законодавство України. URL: <http://www.rada.gov.ua> – доступ з екрана.

Микола АНДРЕЙВ, магістрант

Науковий керівник: **д. геогр. н., проф. Царик Л. П.**

РАРИТЕТНЕ ФЛОРИСТИЧНЕ ТА ЦЕНОТИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ

Актуальність проведеного дослідження. Питання збереження флористичного і ценотичного різноманіть є важливим завданням для колективу природного заповідника

«Медобори». Будучи працівником цієї природоохоронної установи безпосередньо займався виявленням та регулярним стеженням за станом наявних особин, так і окремих угруповань рослинних організмів. Напрацьовані матеріали стали основою бакалаврської, а згодом і магістерської робіт.

Виклад основного матеріалу. Станом на 2020 рік на території природного заповідника «Медобори» достовірно підтверджено зростання 41 виду рослин, занесених до Червоної книги України (табл.1) [6]. Це складає 4% флори заповідника.

Таблиця 1

Види рослин Червоної книги України природного заповідника «Медобори»

Українська назва	Латинська назва
Родина Жовтецеві (<i>Ranunculaceae</i>)	
Аконіт Бессера	<i>Aconitum besserianum</i> Andrz. ex Trautv.
Горицвіт весняний	<i>Adonis vernalis</i> L.
Сон великий	<i>Pulsatilla grandis</i> Wend.
Сон розкритий	<i>Pulsatilla patens</i> (L.) Mill. s. l.
Родина Гвоздичні (<i>Caryophyllaceae</i>)	
Лециця дністровська	<i>Gypsophilla thyratica</i> A. Krasnova
Родина Капустяні (<i>Brassicaceae</i>)	
Лунарія оживаюча	<i>Lunaria rediviva</i> L.
Шивереція подільська	<i>Schivereckia podolica</i> Andrz. ex DC.
Родина Молочайні (<i>Euphorbiaceae</i>)	
Молочай волинський	<i>Euphorbia volhynica</i> Bess. ex Szaf., Kulcz. et Pawł.
Родина Бобові (<i>Fabaceae</i>)	
Зіновать Блоцького	<i>Chamaecytisus blockianus</i> (Pawl.) Klásková
Зіновать біла	<i>Chamaecytisus albus</i> (Hacq.) Rothm.
Зіновать Пачоського	<i>Chamaecytisus paczoskii</i> (V.Krecz.)
Зіновать подільська	<i>Chamaecytisus podolicus</i> (Błocki) Klásková
Конюшина червонувата	<i>Trifolium rubens</i> L.
Родина Рутові (<i>Rutaceae</i>)	
Ясенець білий	<i>Dictamnus albus</i> L.
Родина Клокичкові (<i>Staphyleaceae</i>)	
Клокичка периста	<i>Staphylea pinnata</i> L.
Родина Бруслинові (<i>Celastraceae</i>)	
Бруслина карликова	<i>Euonymus nana</i> Bieb.

Українська назва	Латинська назва
Родина Пасльонові (<i>Solanaceae</i>)	
Скополія карніолійська	<i>Scopolia carniolica</i> Jacq.
Родина Губоцвіті (<i>Lamiaceae</i>)	
Змієголовник австрійський	<i>Dracocephalum austriacum</i> L.
Шавлія кременецька	<i>Salvia cremenecensis</i> Bess.
Родина Айстрові (<i>Asteraceae</i>)	
Відкашник осотоподібний	<i>Carlina cirsioides</i> Klok.
Родина Лілійні (<i>Liliaceae</i>)	
Лілія лісова	<i>Lilium martagon</i> L.
Родина Цибулеві (<i>Alliaceae</i>)	
Цибуля ведмежа	<i>Allium ursinum</i> L.
Родина Амарилісові (<i>Amaryllidaceae</i>)	
Підсніжник білосніжний	<i>Galanthus nivalis</i> L.
Родина Півникові (<i>Iridaceae</i>)	
Шафран Гейфелів	<i>Crocus heuffelianus</i> Herb.
Родина Зозулинцеві (<i>Orchidaceae</i>)	
Булатка великоквіткова	<i>Cephalanthera damasonium</i> (Mill.) Druce
Булатка довголиста	<i>Cephalanthera longifolia</i> (L.) Fritsch.
Булатка червона	<i>Cephalanthera rubra</i> (L.) Rich.
Зозуліні черевички справжні	<i>Cypripedium calceolus</i> L.
Зозульки травневі	<i>Dactylorhiza majalis</i> (Reichenb.) P. F. Hunt et Summerhayes
Зозульки Фукса	<i>Dactylorhiza fuchsii</i> (Druce) Soó
Коручка темно-червона	<i>Epipactis atrorubens</i> (Hof. ex Bernh.) Schult.
Коручка чемерниковидна	<i>Epipactis heleborine</i> (L.) Crantz
Коручка болотна	<i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz
Коручка пурпурова	<i>Epipactis purpurata</i> Smith
Зозуліні сльози яйцеподібні	<i>Listera ovata</i> (L.) R. Br.
Гніздівка звичайна	<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich.
Любка дволиста	<i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.
Любка зеленоквіткова	<i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Reichenb.
Родина Злакові (<i>Poaceae</i>)	
Костриця різнолиста	<i>Festuca heterophylla</i> Lam.
Ковила волосиста	<i>Stipa capillata</i> L.
Ковила пірчаста	<i>Stipa pennata</i> L.

За природоохоронним статусом ці види належать до трьох категорій: вразливі, рідкісні, неоцінені. Найчисельнішою є група неоцінені. Видів із природоохоронним статусом вразливий – 12: аконіт Бессера, сон великий, лещиця дністровська, зіновать біла, зіновать подільська, бруслина карликова, змієголовник австрійський, відкасник осотоподібний, зозулині черевички справжні, коручка болотна, коручка темно-червона, костриця різнолиста. Зазвичай вони мають нечисельні місцезростання. До рідкісних належить теж 12 видів: молочай волинський, зіновать Блоцького, зіновать Пачоського, конюшина червонувата, ясенець білий, клокичка периста, шавлія кременецька, булатка великоквіткова, булатка довголиста, булатка червона, зозульки травневі, коручка пурпурова (рис. 1).

Під міжнародною охороною у заповіднику – 25 видів: Світового Червоного списку – 6, Європейського Червоного списку – 6, під охороною Бернської конвенції (БЕРН) – 5 та 16 – Конвенції CITES.

Рис. 1. Види Червоної книги України: горицвіт весняний, ясенець білий

На території природного заповідника «Медобори» виявлено такі синтаксони, виділені на домінантній основі, що включені до Зеленої книги України [1]:

1. Широколистяні ліси з домінуванням ведмежої цибулі (*Mixeto-Quercetum (roboris) alliosum (ursini)*) (рис.2);

Рис. 2. Широколистяні ліси з домінуванням ведмежої цибулі

2. Угруповання буково-звичайнодубових лісів *Fageto (sylvaticae)–Querceta (roboris)*;

3. Степові угруповання з домінуванням осоки низької (*Cariceta humilis*);

4. Степові угруповання з домінуванням ковили волосистої (*Stipeta capillatae*);

5. Угруповання формації ковили пірчастої (*Stipeta pennatae*).

З числа угруповань, що включені до регіональної Зеленої книги західних регіонів України наявні два угруповання – з домінуванням осоки низької і ковили волосистої. Вказані вище лісові угруповання з Зеленої книги України до регіональної Зеленої книги не включені.

Рідкісними в Україні (ймовірно також в глобальному масштабі) лісовими угрупованнями, виділеними за принципами доміантної класифікації, є кленово-ясеніві ліси скополієві (*Acereto (platanoidis)-Fraxinetum scopoliosum*) та кленово-ясеніві ліси лунарієві (*Acereto (platanoidis)-Fraxinetum lunariosum*). В їх деревостані домінують *Fraxinus excelsior* і *Acer platanoides*. До Зеленої книги України ці угруповання не занесені, вони включені до видання «Зелена книга України. Ліси» [2] і вказуються лише для заповідника «Медобори». Рідкісними в

Україні є також сіровільхово-чорновільхові ліси.

Серед нелісових угруповань рідкісними є угруповання чагарникових степів з домінуванням зіноваті білої (*Chamaecytisus albus*). (рис. 3).

Рис. 3. Зіновать біла (*Chamaecytisus albus*).

Висновки. Вивчення раритетного компоненту флори заповідника має важливе теоретичне та практичне значення. Досить важливо підтримувати умови, за яких раритетні види зберігаються в задовільному стані та повноцінно відтворюються. Тут важливим є віддаленість від населених пунктів, ділянок сільськогосподарського (присадибні та городні ділянки, пасовища, сіножаті) використання, відсутність рекреаційного природокористування. Ведеться оперативний фітоценотичний моніторинг за для підтвердження їх стану та впливу кліматичних змін на їх зростання.

Література:

1. Зелена книга України / Під ред. Я. П. Дідуха. – К.: Альтерпрес, 2009. 448 с.

2. Зелена книга України. Ліси: Монографія / Ю. Р. Шеляг-Сосонко, П.М. Устименко, С.Ю. Попович, Л.П.

Вакаренко; За ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонка. К.: Наукова думка, 2002. 253 с.

3. Літопис природи. Природний заповідник «Медобори». Книга 23. Гримайлів, 2016. 524 с

4. Літопис природи. Природний заповідник «Медобори». Книга 27 Гримайлів, 2020. 511 с.

5. Онищенко В. А., Оліяр Г. І. Природний заповідник «Медобори». Біорізноманіття заповідників і національних природних парків. Київ: Фітосоціоцентр, 2012. С. 254-276.

6. Червона книга України. Рослинний світ. За ред. Я. П. Дідуха. Київ: Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.

Аліна ЦІДИЛО, студентка

Науковий керівник: **к. геогр. н., доц. Янковська Л. В.**

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ ПЕРЕРОБКИ ТПВ БАЙКОВЕЦЬКОЇ ОТГ

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день гостро постала проблема переробки твердих побутових відходів, які в значній мірі визначають санітарно-епідеміологічне благополуччя населених пунктів. Вивчення та дослідження проблеми утилізації відходів як в Україні в цілому, так і в її регіонах зокрема є актуальною темою тому, що в нашій країні щорічно зростає кількість відходів на душу населення, але їх утилізація залишається на колишньому рівні. Збільшення кількості відходів пов'язане із наближенням складу вітчизняних відходів до західних, де переважають матеріали одноразового використання і довгого терміну зберігання: пластикова упаковка, одноразовий посуд, алюмінієві банки для напоїв тощо. Та за кордоном уже практикують і успішно більшу частину сміття віддають на переробку та використовують повторно, що є ефективним в екологічному плані і в економічному зокрема.

Проблема утилізації твердих побутових відходів (ТПВ) Байковецької об'єднаної територіальної громади (ОТГ) Тернопільської області уже давно потребує свого вирішення. Предметом обговорення часто стають питання утворення стихійних сміттєзвалищ, доцільність спорудження